

Поводом текста ["Завади па владај" Владимира Јевтића](#)

Ево опет намћора. Ружио је Ћирјаковића, брукао је Самарџића, плунуо је Јакшића преко цијеле странице и није му, канда, доста. Сада је свадљивцу на нишан дошао Владимир Јевтић. Тај себи баш даје за право ... Па хајде, истинољубиви читаоче, истрпи моје поповање још једном. Можда буде било полемике, можда буде летело перје, можда буде било забавно, ко зна? Ово је слободан медиј: њиме руководе људи слободна духа и пружају, чувајући тешко стечени дух слободе, прилику да пред јавност изађу они који сматрају да имају нешто да кажу о овој или оној теми. Уредници, дакако, претпостављају да су аутори којима пружају прилику у стању да написано одбране рационалним аргументима. Дубоко сам убеђен да ће г. Владимир Јевтић, аутор прилога *Завади па владај*, у том погледу имати одређених тешкоћа. Заиграјмо, дакле.

Не реци ми двапут

Аутор, ако ме необичан начин на који је груписао мисли није навео на погрешну интерпретацију, тврди следеће:

Правећи се миротворцем Барак Обама одбија да јавно подржи једну страну у иранском унутрашњем сукобу по цену да га грде тзв. западноевропски јастребови. Он то чини зато што је, несигуран у исход војничког, против Ирана покренуо специјални рат користећи CIA, не жалећи 400 милиона из државних кофера ни жртава у тамошњим уличним нередима. Зашто то ради? Зато што ... *Иран као политички стабилна земља представља озбиљну претњу америчким као и израелским интересима у региону*.

Та немојте касти. Иран није Србија, није Украјина, није ни Грузија. Иран је свет тешко разумљив европском политичком разуму, на Иран је само условно могуће применити европску политичку памет. Аутор у том погледу ништа не објашњава, било зато што га води малициозност према читаоцу или зато што, а то се чини вероватнијим, у проблеме о

којима пише није добро упућен. Доказаћу на драстичном примеру: на идеолошком нивоу.

Сукоби који трају малтене од јуна, ескалирали су крајем прошлог месеца. Због чега су ескалирали? Како аутор не налази за сходно да се осврне на изванредно значајан повод, мораћу, ето, ја. 20. децембра 2009. умро је у 87. години један од марја,

велики ајатолах Хосеин Али Монтазери, коме је седми дан од смрти пао баш на велики и у контексту значајан празник Ашура. Покушај власти да ограничи или спречи окупљања поводом његове смрти и празника претворио се у нове сукобе и жртве у свим већим градовима у земљи.

Зашто баш при помену том човеку? Зато што је он за иранску исламску револуцију био нешто као Троцки за руску бољшевичку: од главног организатора до првог великог јеретика. Он је кућног затвора допао јер је, као раван у духовно-правној сфери, одбацио Хомеинијево схватање *velayat-e- faqih* (европској политичкој и правној мисли измичући појам власти онога који тумачи права, дакле Куран и друге правне изворе). Суштина Хомеинијевог схватања је да тумач права – дакле високи клирик - заступа Скривеног Имама и као такав има апсолутну власт линијом Алах – Пророк – дванаест имама. Веома грубо говорећи у смислу државне идеологије (можда тачније, разумевања верског права у том сегменту), Хомеини је обновио јединство световне и духовне власти којег је уводећи шиизам као државну религију створио шах Исмаил (1494-1524), оснивач династије Сафавида. То се јединство изгубило у периоду од краја Сафавида (1722) до времена успостављања слабе династије Кајара (1794). Обновљено је побуном против необуздане вестернизације Пахлавија која је кидала фино ткиво шиитског друштва, не због програма модернизације: уосталом, ирански нуклеарни програм почео је под шахом Резом.

Данашњи Врховни вођа и Хомеинијев, након извесних преправки у раније утврђеним правилима избора, наследник Али Хамнеи на брзину је проглашен *марјом* премда је и онда и сада број његових духовних следбеника у односу на Али Монтазерија био мали, а у односу на великог

марју

Али Систанија једва нешто више него занемарив. Он је одговоран за фактичко уклањање од моћи реформистичке струје међу клирицима редукцијом кандидата у изборима за меџлис и за довођење Ахмединазада, најнеугледнијег међу кандидатима, на место председника. Када се каже да је Савет чувара летос тог човека прогласио за победника нека се има у виду да речени савет није изабрано тело: чланове поставља Али Хамнеи.

Шта би дакле при помену Монтазерију значио повик: *Доле диктатор?* Да ли је онда чудно то што је државни тужилац Ирана запретио да ће учесници маршева бити сматрани за противнике Алаха самог? Иранска тзв. контрареволуција није мање зелене боје од данашњег револуционарног режима и нико се не нада да би таква власт тежила ка западном моделу или да би аутоматски постала савезник или Западу кооперативна земља.

[1] Ако је такав расплет у Србији могућ, у данашњем Ирану једноставно није.

Када се речено спусти на друштвени и политички ниво говори се о редистрибуцији моћи и праву на редистрибуцију основе те моћи, прихода од извоза нафте. У чијим је рукама данас та моћ? Нису CIA и Mossad власт над Ираном дали официрима Револуционарне гарде већ Али Хамнеи; не буне рају (будући да друго не помињете онда не остаје ништа него да баш то и тако тврдите) страни агенти већ промене у структури елита и пад цена нафте који се одражава на ниво и квалитет субвенција народа (Удела у приходу од нафте, слично је у Саудијској Арабији и другим друштвима нафтне ренте). Узроци су унутрашњи и веома сложени, инострано роварење којег извесно има није од пресудног значаја. Питање од милион долара је следеће: да ли гарда контролише врховног вођу или обрнуто?

Не реци ми никад

Да претресемо још једну ствар. Никако ми није јасно због чега аутор не дефинише који су то тачно национални интереси САД и Израела у региону? Они су, изгледа, саморазумљиви, поготово када је реализација поверена CIA и Mossad-у. Шта се и због чега у самом Ирану догодило и догађа јасно је као дан, и не мање белодано погрешно: то је само још једна обојена револуција.

Аутор у два наврата понавља комбинацију *амерички и израелски интереси (у региону)*. За њега је то, нема сумње, целина, готово једно. То не само да није тачно већ је по неупућене читаоце, што би аутор требало да држи на уму, шкодљиво. Таквом комбинацијом он неопрезно ствара могућност да антиамериканизам којег многи међу Србима гаје најмање од почетка деведесетих прошири и на Израел који **није шверцовао**

оружје

снагама Фрање Туђмана и Алије Изетбеговића,

није нас бомбардовао

(Ариел Шарон, тада министар спољних послова, јавно се супротставио Клинтону),

није признао независност тзв. Косова

Није ваљано нити праведно дозвољавати да се бесу према појединим америчким чиновницима, конгресменима и сенаторима Јеврејима (Рубин, Фрид и сл), поставља катализатор који ће код необавештеног придонети стварању антиизраелских, а код предрасудама подложног, антисемитских осећања.

Зато бих покушао да у најкраћим мени могућим цртама дефинишем мотиве и интересе обе државе у региону и у погледу Ирана са становишта реализма у међународним односима.

Генералске звијезде за њену љубав

Геостратешки положај. На територији Ирана преклапа се теорија о континенталној и теорија о поморској превласти. Обама је од самог почетка најавио да карте баца на средњу Азију и само је крајње наивног могло да зачуди даље гомилање трупа у Авганистану и привидна незаинтересованост за Ирак. Без сарадње Ирана све што чини није више од писања по води. Његов проблем није војне природе: његов проблем је што Кини и Русији на крај памети не пада да дозволе да САД ма на минут остваре превласт или да се наметну као партнери у Средњој Азији.

Геоенергетски положај. Има огроман значај јер на једној страни избија на Каспијско море а с друге контролише целу једну страну Хормуза и стратешко острвље на рути танкера. За Европу је алтернативан извор, подразумевајући да ће Русија, осим извоза властитог, наставити да у великој мери пропушта туркменистански гас.

Енергетски значај. Осим огромних познатих резерви нафте и природног гаса, Иран је постао сила која има највећи утицај над онима који седе на најзначајнијим лежиштима и цевоводима у Ираку. Игром случаја, шиити који говоре арапским језиком живе у подручју главних извора не само у Ираку већ и у земљама Залива.

Централни географски положај у муслиманском свету. Шиитски Иран територијално

дели суните као што Израел дели Арапе.

Централни идеолошки значај: за раније европске колоније иранска револуција је прича о антиколонијалном и антизападном успеху за углед. И завист.

Свашта баш може да се прочита са географских, геоекономских, етничких и историјских мапа, зар не?

Доље на свјетлости

Шта би у погледу наведеног могло да буде заједничко у интересима Израела и САД? Ништа. Израел је земља од седам милиона становника која све и да хоће не може да пројектује моћ према држави од 70 милиона, к томе хиљаду километара удаљеној. Израел нема ни флоту ни трупе ни логистику за такав подухват. Америчка политика је офанзивна према средњој Азији и дефанзивна према мореузима и савезничкој арапској осовини; израелска политика је дефанзивна и према Ирану и према Арапима.

Шта је онда заједничко? Подручје пресека скупова је одбрана Израела и арапског система држава коју угрожава регионална политика Ирана, нарочито од доласка Ахмединаџада. То је потреба да се Иран спречи у даљем ширењу утицаја у региону јер преко јужног Ирака утиче на земље Залива, а преко мреже агената (елитне Ал Кудс – Јерусалим на арапском – бригаде Револуционарне гарде) на прилике у Јемену, Сомалији, Судану. Преко савеза са Сиријом и Хисбалаха Иран се учврстио на Леванту, преузевши притом улогу кључног спонзора Хамаса, чеда египатског Муслиманског братства. С којим циљем? Погледајте карту: притисак је на Египту као водећој арапској држави и Саудијској Арабији чија династија има легитимитет чувара светих места. Није ствар само у томе што идеологија те државе искључује постојање Израела као јеврејске државе, а реторика оспорава холокауст: ирански циљ је Брдо Храма у Јерусалиму.

Ако по страни оставимо верско-идеолошке и националне импликације ове тврдње и вратимо се на политичка и регионална стратешка питања видећемо да је Јерусалим, из Ирана гледано, кључ Египта. Регионална рокада из 1979. године, уговор Израела и Египта те прилажење Сирије савезу са Ираном тек данас, одласком Ирака са и повратком исламске Турске на велику сцену, у пуном сјају показује домете и ограничења

и једне и друге стране: Израел је у стратешком смислу идеалан, новчано јефтин и непробојан штит Египта али је нерешавањем палестинског питања у исто време суштински изазов опстанку тамошње власти.

Египат за Обаму нема мањи значај него што га је имао за Голдстона, Дизраелија или Черчила. Председник-фараон је стар човек који покушава да обезбеди изборну победу сину Гамалу или другом човеку који би био у стању да спречи преврат или еволуцију у корист Муслиманског братства. Могућност да владајућа идеологија у Египту постане тзв. исламски насеризам ужасава и Конгрес и Брисел и реалисту Мубарака подједнако и они се труде да Израел наведу, јер га натерати не могу, да у дугорочном интересу свих плати потребну цену у виду решења палестинског питања и арапским сунитима прихватљивог статуса Јерусалима.

Звук авиона

На њихову жалост, Буш Млађи је, одуставши од напада на иранска нуклеарна постројења, недостајућу компоненту антибалистичком штиту Израела, радаре које негде у Негеву опслужују америчке посаде, ранијем премијеру Олмерту дао пре него је Махмуд Абас одбио да прихвати дуго преговарано решење. Како је Обама одустајао од Бушовог атниракетног штита у Европи зарад руске сарадње у погледу војске у Авганистану, Израел је постао пупак антибалистичког штита.

Дошавши с раним пролећем на власт Нетанјаху се, претпостављајући да је у Каиру и Ријаду на основу ранијих искустава с њим све јасно, понадао да увиђају да он није човек који би палестинско питање могао или хтео да реши. Стога је понудио да се у заједничком интересу ради на уклањању иранске претње. Оно што није видео (или је, напротив, јасно видео па је с тим предлогом ишао наоколо, не знам) је да кључни арапски владари не желе да иду против расположења лако запаљиве „арапске улице“. Тактички можда исправно, али ... показали су слабост.

Неодлучност арапских дворова да бране своју позицију у региону од Ирана и Нетанјахуова политичка немоћ да решава насељенички проблем у унутрашњој и палестински проблем у спољној политици довела је до још једног по Арапе понижавајућег процеса: поред Ирана у палестинско питање се први пут након 1918. године угурала и Турска. Да понижење буде експоненцијално увећано побринуо се пре неколико дана заменик министра спољних послова Израела Ами Ајалон који је,

одговарајући на ко зна коју по реду Ердоганову провокацију, јавно понизио турског амбасадора. Арапи су доживели да из фундаментално арапских послова Турску истерује човек Авигора Либермана!

У данашњем Кнесету преовладава мишљење да је више-мање свеједно ко влада Египтом, Јорданом или Сиријом: Арапи их неће мрзети мање какав год уступак учинили па их консеквентно томе не занима да ли ће их мрзети више ако подигну још један блок зграда у источном делу Јерусалима или легализују илегално насеље сачињено од камп кућица претворивши тиме околне палестинске маслинике у грађевинско земљиште, негде у брдима Јудеје и Самарије (Западне обале).

Зашто би онда Нетанјаху, који је Клинтона доводио до мигрене, бринуо колико аспирина Обама мора да попије на сам помен његовог имена? [\[2\]](#)

Паметни и књишки људи

Избор извора и литературе сам по себи доказује да је текст којег критикујем само и једино лична и посве неутемељена перцепција. Блиц, Б92, Дојче Веле? Ма дајте, молим Вас ... будимо озбиљни. Није овде проблем то што је г. Јевтић био неопрезан када се прихватио да пише о Блиском истоку на основу цитираних извора, већ то што је у недостатку домаћег научног оријентира и јавно дефинисане спољне политике према Блиском истоку лакомислено сугерисао шта, у доброј нади претпостављам, није желео да сугерише. За овај народ и за овај *reliquium reliquiorum* Универзитета каквог су наши просветитељи стварали понижавајућа је чињеница да се најближи институт за блискосточне студије налази у Љубљани. [\[3\]](#) Као да је Словенија била под Турцима, а не Србија.

Да закључим: као што наша проевропска псеудолиберална јавност треба да разуме да пријатељ мојег пријатеља не мора нужно бити и мој пријатељ, тако би и наша евроскептична националистичка јавност требало да има на уму да непријатељ мојег непријатеља не мора нужно бити мој пријатељ. То је, уосталом, када је Персија у питању, познато још од Херодота, Тукидида и Ксенофонта.

[1] Из изреченог не следи да би неки неопрезни читалац требало да Иранце замишља као хорде излуделих фанатика који носе појасеве-бомбе као модни детаљ аутохипнотички вичући *Смрт Америци!, Смрт Израелу!, Алаху Акбар!*. То су само добро режиране масовке џуном. Иран је далеко од тога: то је држава која траје већ 2500 година, веома високе културе и префињеног интелектуалног живота. Имао сам лепе среће да у Београду слушам Али Пају, професора из Ирана који је, образлажући за ту прилику изабрани сегмент теорије система, Аристотелом доказивао неодрживост изједначавања појма демократија са либералном демократијом западног типа, дајући слушаоцима прилике да наслуте дух дебата које се воде на тамошњим универзитетима.

[2] Пре неколико дана је Рам Емануел, председников кључни човек и важан Клинтонов играч у време преговора о другом регруписању са Арафатом, Вај Ривер 1997, изгубио живце и рекао да су се Израелци и Палестинци свима већ попели на врх главе – демантовано, наравно – док је преговарач Мичел припретио повлачењем банкарских гаранција за израелске војне кредите.

[3] Напомене уз овај текст постоје, нема их мало. Зашто их нисам приказао? Из протеста. Не само научни, већ сваковрсни интелектуални рад у Србији је обезвређен преко границе увреде. Нека се српски институтски штреберај мало потруди и препозна на основу чега тврдим то што тврдим. Ако буде било полемике о приликама на Блиском истоку, засноване на релевантним изворима и литератури, отвараћу карте и на сто бацати адуते. Радујем се унапред да с колегама разменим наводе.